

ПЕДАГОГІКА

З питань придбання наших видань
звертатися за адресою:

"Видавничий дім "Слово",
вул. Олегівська, 36, оф. 310,
м. Київ
тел. (044) 462-48-63, 463-64-06

e-mail: vd_slovo@ukr.net
www.slovo.kiev.ua

Н.В. Лисенко
Н.Р. Кирста
Н.Б. Лазарович

Педагогіка українського дошкілля

Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста, Н.Б. Лазарович

Педагогіка

українського дошкілля

УДК 373.2(477)
ББК 74.10(4Укр)
Л 63

Рекомендовано Вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта» (Протокол №3 від 29.03.2016 р.)

Рецензенти:

Л.В. Зданевич – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

М.М. Марусинець – доктор пед. наук, професор Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

Р.М. Пріма – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, дійсний член Академії акмеології України.

Лисенко Н.В.

Л 63 Педагогіка українського дошкілля: У 3-х ч., ч. 3 : навчальний посібник / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста, Н.Б. Лазарович. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. – 376 с. ISBN 978-966-194-246-1

У навчальному посібнику представлено виклад найважливіших питань педагогіки українського дошкілля, актуалізовано сучасні підходи до її реалізації у змісті професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Розроблено і запропоновано нові технології опанування змістом кожного розділу з метою забезпечення ефективного формування фахових компетентностей, дотичних до порушених проблем навчання й виховання дітей. Відповідно до навчальної програми усіх рівнів підготовки майбутніх вихователів, інноваційний підхід до викладу змісту посібника зrealізовано у запропонованій технології повідомлення матеріалів кожної теми за єдиним алгоритмом її опанування. У посібнику вміщено обґрунтований дефінітивно-смісловий аналіз кожної теми, її моделювання у схемах і таблицях для інтенсивного вивчення запропонованого змісту, завдання для самоперевірки і самоконтролю у розроблених кросвордах, ребусах, творчих завданнях і проблемно-логічних вправах. Відповідно до сучасної парадигми підготовки фахівців у системі вищої педагогічної освіти України, на завершення кожної теми вміщено тестові завдання варіативного і різнорівневого оцінювання стану підготовки кожного студента в умовах організованого навчання у ВНЗ та шляхом самостійної роботи.

Посібник рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів України, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта».
ISBN 978-966-194-246-1

© Лисенко Н.В. та ін., 2016, © Видавничий Дім «Слово», 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	5
РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	18
ТЕМА 1.1. Педагогіка – наука про виховання і навчання дітей дошкільного віку.....	18
ТЕМА 1.2. Розвиток суспільного дошкільного виховання.....	38
ТЕМА 1.3. Вікова періодизація та розвиток особистості дошкільника.....	58
ТЕМА 1.4. Своєрідність періоду раннього дитинства.....	73
ТЕМА 1.5. Вплив норми й відхилення від норми розвитку на організацію навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах.....	84
ТЕМА 1.6. Соціалізація шестирічок як соціально-культурний феномен.....	100
РОЗДІЛ ІІ. ЧИННИКИ ВСЕБІЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.....	117
ТЕМА 2.7. Моральне виховання дітей дошкільного віку.....	117
ТЕМА 2.8. Розумове виховання і навчання. Психолого-педагогічні основи сенсорного виховання.....	142
ТЕМА 2.9. Трудове виховання дітей дошкільного віку.....	159

ТЕМА 2.10. Естетичне виховання дітей дошкільного віку.....	178
ТЕМА 2.11. Економічне виховання дітей дошкільного віку.....	194
ТЕМА 2.12. Статеве виховання в умовах сім'ї та дошкільного навчального закладу.....	213
ТЕМА 2.13. Захист прав і правове виховання дитини дошкільного віку.....	229
РОЗДІЛ ІІІ. ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	242
ТЕМА 3.14. Виховання дітей у грі.....	242
ТЕМА 3.15. Теоретичні основи навчання дітей дошкільного віку. Сучасні підходи до організації навчання в дошкільному навчальному закладі..	268
ТЕМА 3.16. Навчання і виховання дітей у різновіковій групі дошкільного навчального закладу.....	289
ТЕМА 3.17. Характеристика готовності дітей до дошкільного навчання. Методи її діагностування..	310
РОЗДІЛ ІV. ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТІВ РОДИННОГО І СУСПІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ	
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	328
ТЕМА 4.18. Дошкільний навчальний заклад і сім'я.....	328
ТЕМА 4.19. Планування педагогічного процесу у сучасних ДНЗ України.....	343
ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ.....	364
ЛІТЕРАТУРА.....	367

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Професійна підготовка майбутніх педагогів для дошкільних навчальних закладів опирається на актуальні напрями сучасної методології вищої педагогічної освіти України у руслі компетентісного, особистісно зорієнтованого та діяльнісного підходів. Відповідно, формування фахових компетентностей на основі чітко окреслених компетенцій покликані забезпечити нормативні навчальні дисципліни, якими оволодівають студенти ВНЗ усіх рівнів акредитації. На їхньому фоні фундаментальною є педагогіка дошкільна. Оскільки специфіка професійної діяльності вихователя потребує від нього ґрунтовних знань про розмаїття підходів до виховання дітей у дошкільних навчальних закладах у їхньому історичному розвитку і передусім в Україні, навчальний посібник своєю назвою віддзеркалює власне таку особливість навчальної дисципліни.

Виклад навчальних матеріалів структуровано у логічній послідовності до ІІ-ої частини посібника і, відповідно, виокремлено чотири розділи із впровадженням інноваційних підходів до їхнього моделювання. Окрім представлених актуальних проблем методології педагогіки українського дошкілля, зміст кожної теми спрямований на опанування студентами новими напрямками у розробці теорії й практики навчання і виховання дітей від раннього до старшого дошкільного віку. Зміст і структуру кожної теми, а відтак і кожного розділу зумовлено доцільним введенням в алгоритм її вивчення дефінітивно-смыслових визначень, висловлювань і думок корифеїв педагогічної та інших наук про дитину і дитинство, а також погляди сучас-

них учених, цитування їхніх праць. Авторами значну увагу приділено самоаналізу і самоконтролю студентів у форматі розв'язування ними розроблених кросвордів і ребусів; пошуків умотивованих пояснень проблемних і логічних відповідей і завдань творчої спрямованості, які передбачають достатній рівень оволодіння інтегрованими знаннями різних навчальних дисциплін фахової підготовки.

У розділі I «ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ» розкрито не лише професійну доцільність вивчення теоретичних аспектів дошкільної педагогіки, а й вміщено до кожної із чотирьох тем низку визначень категорій і понять дотичних до її змісту, їх пролонговано на всі структурні компоненти алгоритму вивчення усіх тем, а також на вивчення кожної наступної теми розділу.

У розділі II «ЧИННИКИ ВСЕБІЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА» на основі системного аналізу обґрунтовано актуальні складові формування особистості у період дошкільного дитинства на основі класичних і новітніх підходів до формулювання їхньої теми і окреслення завдань. Наведено орієнтовні очікувані результати навчально-виховної роботи педагога зі старшими дошкільниками напередодні їхнього вступу до школи.

У розділі III «ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ» охарактеризовано види діяльності, які притаманні для дітей дошкільного віку, а також ураховано їхні індивідуально-типологічні відмінності. Такий підхід авторів спрямований на забезпечення варіативності планування видів діяльності, добору до них навчальних, пошуково-дослідницьких завдань і вправ, актуалізацію практичних умінь і навичок дітей різних вікових груп.

У розділі IV «ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТІВ РОДИННОГО І СУСПІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО» описано особливості діяльності інститутів формування особистості в умовах налагодженої взаємодії та організації

співпраці в її різних формах. Представлено узагальнений підхід до планування навчально-виховної діяльності педагогів у сучасних дошкільних закладах. Окремі положення кожної із двох тем четвертого розділу спрямовано на надання студентам допомоги у підготовці до педагогічної (виробничої) практики у навчальному восьмому семестрі.

Відповідно до запропонованого алгоритму вивчення кожної теми посібника, передбачено таку послідовність:

- ознайомлення з її формулюванням і доведення актуальності на основі чітко окресленої мети опанування запропонованим змістом;

- опрацювання матеріалів теоретичного блоку, який логікою викладу обумовлений змістом положень опорного конспекту лекцій; засвоєнню окремих його положень слугують укладені структурно-опорні схеми і таблиці; наведені цитування, погляди та ідеї учених на кожну проблему;

- вирішення завдань практичного блоку згідно таких його структурних компонентів: тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань, запитання для самоперевірки, завдання для самоконтролю, тестові завдання;

- опрацювання літератури, яку рекомендовано до кожної теми із пропозицією форми засвоєння її інформації. Це конспект, анотація, тези та ін.

Навчальний посібник рекомендовано для викладачів, студентів, магістрантів і аспірантів за напрямом «Дошкільна освіта» зі сподіваннями на позитивний внесок у підготовку майбутніх педагогів для сучасних ДНЗ України.

Після вивчення курсу педагогіки українського дошкілля стан фахової підготовки студентів відповідно до різнорівневих вимог визначають характеристики їхньої компетентності, які подаємо в таблиці 1.

Навчальне видання

Н.В. Лисенко
Н.Р. Кирста
Н.Б. Лазарович

Педагогіка українського дошкілля

У трьох частинах

Частина третя

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск Кальченко Н.

Підписано до друку 25.05.2016

Формат 60х84/16. Папір офсетний.

Гарнітура ScoolBookAS. Друк офсетний.

Умовн. друк. арк. 21,9. Наклад 500 прим. Зам. № 263

ТОВ «Видавничий Дім «Слово»

04071, м. Київ, вул. Олегівська, 36, оф. 310

Свідоцтво про реєстрацію №1289 від 20.03.2003

Тел. 463-64-06, тел./факс 462-48-63

E-mail: vd_slovo@ukr.net

Віддруковано з готових діапозитивів

в друкарні ТОВ «Друкарня «Рута»

(свід. Серія ДК №4060 від 29.04.2011 р.)

м. Кам'янець-Подільський, вул. Пархоменка, 1

тел. 0 38 494 22 50, drukruta@ukr.net